

ป่าชายเลน :

ทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล

กับ

ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ประโยชน์

* ปารีชาติ รัตนรักษ์

“ป่าไม้” มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์มากมาย เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธารทั้งหลาย มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้มาหลายศตวรรษ เช่น การทำอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ ป่าไม้ยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและพันธุ์ไม้นานาชนิด อีกทั้งยังช่วยทำให้เกิดสภาพความสมดุลในระบบนิเวศวิทยา

ปัจจุบัน ทรัพยากร “ป่า” ได้ค่อย ๆ ถูกทำลายไปตามกาลเวลา จากการกระทำโดยเจตนาของมนุษย์ และจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้สภาพนิเวศวิทยา เกิดความเสื่อมโทรมประเทศไทยได้เริ่มให้ความสนใจต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจัง ในระยะ 2 ปีที่ผ่านมาสืบเนื่องจากการเกิดอุทกภัยในภาคใต้ เมื่อปี พ.ศ.2531 อุทกภัยดังกล่าว เกิดขึ้นที่อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ประชาชนไทยทุกคนไม่อาจลืมเหตุการณ์ครั้งนั้นได้ เพราะได้สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงยิ่งกว่าอุทกภัยครั้งใด ๆ ในประวัติศาสตร์ สาเหตุสำคัญของการเกิดความวิบัติครั้งนี้ก็คือ ..ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในระบบนิเวศวิทยาของธรรมชาติ โดยเฉพาะความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่าง ป่าไม้ ดิน และน้ำ การบุกรุกทำลายป่า และใช้พื้นที่ลาดชันในการเพาะปลูกตามแนวเส้นทางไหลของต้นน้ำลำธารคือที่มาของความหายนะดังกล่าว

“ป่าชายเลน” เป็นทรัพยากรชายฝั่งทะเลที่มีค่ายิ่งต่อระบบนิเวศวิทยาและเศรษฐกิจของมนุษย์มานาน มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า **“ป่าบก”** แต่สิ่งที่น่าสะพรึงกลัวในขณะนี้ก็คือ พื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย กำลังถูกทำลายด้วยฝีมือมนุษย์ ใช้พื้นที่ป่าชายเลนอย่างไม่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะความมั่งงายและขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนนั่นเอง

ได้มีผู้ให้คำนิยามของ **“ป่าชายเลน”** ไว้มากมาย เช่น **“ป่าชายเลน”** หมายถึง “กลุ่มสังคมพืชที่สลบซบช้อนที่ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเลในพื้นที่เขตร้อน โดยสังคมพืชเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นไม้โกงกาง ขึ้นปะปนอยู่กับไม้ชนิดอื่น รวมทั้งไม้พุ่มในบริเวณที่น้ำท่วมถึงตามชายฝั่งทะเลหรือในบริเวณที่อยู่ลึกเข้าไปจากปากแม่น้ำ”

“ป่าชายเลน” คือ “ระบบนิเวศวิทยาของป่าชายฝั่งที่ทนต่อสภาพความเค็มได้” หรือ

“ป่าชายเลน” หมายถึง “ป่าที่อยู่ตามแนวพื้นที่ชายฝั่งทะเลและปากแม่น้ำ เป็นกลุ่มสังคมพืชและสัตว์ ที่ค่อนข้างซับซ้อนซึ่งได้ปรับตัวให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง”

จากนิยามดังกล่าวข้างต้น นับได้ว่า **“ป่าชายเลน”** เป็นธรรมชาติกลุ่มแรกของสิ่งมีชีวิตที่ได้นุ่กเบิกชีวิตความเป็นอยู่ลงไปสู่ทะเลพร้อม ๆ กับการชักนำพื้นแผ่นดินให้รुकล้าตามลงไป ในทะเล ป่าชายเลนเป็นกำแพง

ป้องกันชั้นแรก ระหว่าง พื้นที่บก กับ ทะเล โดยมีพันธุ์ไม้ สัตว์นานาชนิด และสภาพนิเวศวิทยา เช่น การขึ้นลงของน้ำทะเล อินทรีย์สารต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบของกำแพง มนุษย์จึงได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนในหลาย ๆ ด้าน และมนุษย์ก็เป็นผู้ทำลายโดยค้ำจนถึงประโยชน์ที่ได้รับส่วนตัวและขาดความรู้ความเข้าใจในความสมดุลของระบบนิเวศน์ ทำให้ป่าชายเลนประสบปัญหาเป็นผลทำให้แนวป้องกันคลื่นลมจากทะเล และ แหล่งดักกรองสารพิษจากพื้นที่บกกสู่ทะเลอีกทั้งพื้นที่ทำมาหากินตามชายฝั่งได้รับผลกระทบเสียหาย

“ป่าชายเลน” เป็นป่าธรรมชาติที่สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชีวิตมนุษย์ และคุณประโยชน์ดังกล่าว เป็นคุณประโยชน์ที่ธรรมชาติได้ให้มาพร้อมกับการเกิดของป่า แต่มนุษย์ละเลยไม่ได้มองเห็นความสำคัญของการมีป่าชายเลน ในที่นี้จึงขอล่าถึงคุณประโยชน์ของป่าชายเลนที่มีต่อมนุษย์ พอสังเขปเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญที่ควรค่าแก่การพิจารณาถึงการนำพื้นที่ป่าชายเลนไปใช้ในการประกอบกิจกรรมด้านต่าง ๆ

คุณประโยชน์ของป่าชายเลนที่มีต่อมนุษย์

1. ด้านการนำไม้จากป่ามาใช้เป็นเชื้อเพลิง

ไม้ที่มีมากในป่าชายเลนส่วนใหญ่เป็นไม้โกงกางมีคุณสมบัติที่เหมาะสมมากกว่าพันธุ์ไม้อื่นสำหรับใช้เป็น

เชื้อเพลิงในชีวิตประจำวันของมนุษย์

2. ด้านการป้องกันชายฝั่งทะเล

ป่าชายเลนทำหน้าที่เป็นเขื่อนป้องกันคลื่นลมจากทะเลโดยธรรมชาติ ช่วยลดความรุนแรงของคลื่นลม และพายุก่อนที่จะถึงพื้นที่บก

3. ด้านเป็นแหล่งดักตะกอนสิ่งปฏิกูล และสารพิษต่าง ๆ

ตะกอน สิ่งปฏิกูล และสารพิษต่าง ๆ ที่มาจากพื้นที่บกจะไม่ลงสู่ท้องทะเลเพราะสภาพของป่า จะเป็นแนวดักสิ่งเหล่านี้ไว้ได้ช่วยให้เกิดความปลอดภัยต่อสิ่งมีชีวิตในทะเลที่เป็นอาหารของมนุษย์

4. ด้านทำให้เกิดการงอกตัวของแผ่นดิน

ป่าชายเลนเป็นป่าที่เกิดบริเวณปากแม่น้ำซึ่งมีการตกตะกอนของดินที่ทับถมกัน นาน ๆ เข้าตะกอนดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่ดินที่งอกตัวเพิ่มขึ้น เป็นการเพิ่มพื้นที่ให้ประเทศ ดังเช่น ปี 2528 กรมป่าไม้ได้สำรวจพบว่า มีพื้นที่ป่าชายเลนงอกใหม่ในจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดนครศรีธรรมราช

5. ด้านนิเวศวิทยา

ป่าชายเลน เป็นแหล่งวางไข่และการหาอาหารของสัตว์น้ำ เป็นที่หลบภัยของสัตว์น้ำ เนื่องจากมีร่มเงาของไม้กำบังภัย สิ่งมีชีวิตอาศัยเกื้อกูลกันมีความสมดุล ตามธรรมชาติ ทำให้บริเวณป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำเศรษฐกิจ และสัตว์ประเภทต่าง ๆ หลายชนิด

6. ด้านเป็นแหล่งอาชีพของมนุษย์ ที่อาศัยอยู่ตามชายฝั่ง

สัตว์น้ำต่าง ๆ ที่เป็นสัตว์เศรษฐกิจ ซึ่งมาอยู่รวมกันมากมายบริเวณป่าชายเลนช่วยทำให้มนุษย์หาประโยชน์จากการทำอาชีพประมงเป็นหลักอีกทั้งยังอาศัยไม้จากป่าชายเลนมาทำเป็นอุปกรณ์ในการดักจับสัตว์น้ำดังกล่าวด้วย

7. ด้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ

ป่าชายเลนมีพรรณไม้นานาชนิด ปกคลุมพื้นที่ มีไม้ใบและไม้ดอกที่สวยงาม ทัดเนียบางดวงาม เหมาะที่จะเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อาทิ อุทยานแห่งชาติแหลมสน จังหวัดระนอง มีพื้นที่ 7,923.99 ไร่

สภาพการณ์และปัญหาการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนในปัจจุบัน

ดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้นถึงความสำคัญของป่าชายเลนทั้งด้านเศรษฐกิจ ระบบนิเวศวิทยา ในอดีตเราใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนด้วยการทำป่าไม้เพื่อผลิตถ่าน จับสัตว์น้ำและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบัน เนื่องจากประเทศไทยมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการขยายตัวเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายประเภท โดยอาศัยพื้นที่ป่าชายเลนประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น เป็นผลทำให้ป่าชายเลนเปลี่ยนสภาพและกระทบต่อสภาพแวดล้อมบริเวณป่าชายเลน รวมทั้งระบบนิเวศวิทยาของ

ป่าเกิดปัญหาความไม่สมดุล กับสภาพธรรมชาติ กิจกรรมที่มนุษย์ใช้พื้นที่ป่าชายเลน ได้แกกิจกรรมดังต่อไปนี้ คือ

1. การทำป่าไม้

หมายถึงการทำไม้สัมปทาน ตามวิธีการที่รัฐกำหนด และรวมถึงการทำไม้ในเขตสัมปทาน แต่หลบเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของรัฐ นอกจากนี้ยังหมายถึง การบุกรุกทำลายป่าเพื่อนำไม้ไปใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่ การทำป่าไม้บริเวณป่าชายเลนนี้ ประมาณ 90% จะใช้ไม้เพื่อการผลิตถ่าน โดยเฉพาะไม้โกงกางใบเล็กและไม้โกงกางใบใหญ่ เนื่องจากให้ค่าความร้อนสูงเมื่อเผาแล้วให้ควันไฟน้อย นอกจากนี้ไม้จากป่าชายเลนยังนำมาใช้เป็นไม้พิน เสาค้ำ ไม้ค้ำ เฟอร์นิเจอร์สำหรับการใช้ไม้ผลิตถ่านนั้น ในแต่ละปีประเทศไทยจะสามารถผลิตถ่านได้ถึง 704,694 ลูกบาศก์เมตร (479,192 ตัน/ปี) โดยคิดเป็นมูลค่าประมาณ 960 ล้านบาท

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำป่าไม้นั้น เกิดจากการตัดฟันไม้ชายเลนทั้งส่งผลกระทบต่อผิวดินเกิดตะกอนขุ่นขึ้นทั่วบริเวณป่า สิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ ไม่อาจทนต่อสภาพนิเวศวิทยาที่เปลี่ยนแปลงไปได้ อินทรีย์สารต่าง ๆ ค่อย ๆ หมดไปจากบริเวณที่ป่าถูกทำลาย ทำให้การประมงชายฝั่งที่เคยอุดมสมบูรณ์ ลดปริมาณลง สิ่งที่น่ากลัวอันเป็นผลติดตามมาก็คือขาดแนวป้องกันคลื่นลม เมื่อเกิดพายุฝนฟ้าคะนอง ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อพื้นที่

บนบกและสภาพป่าชายเลนบริเวณข้างเคียงได้

2. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณป่าชายเลนกำลังเป็นที่นิยม โดยเฉพาะป่าชายเลนที่สมบูรณ์ ซึ่งช่วยลดต้นทุนในการเพาะเลี้ยง ลักษณะการเพาะเลี้ยงนั้น วิธีการก็คือ ขุดดินบริเวณป่าชายเลนเป็นบ่อ ในรูปของการสร้างคันดินขึ้นมาสัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง เป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจอันได้แก่ ปลากระพง, กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย หอยนางรม, หอยแมลงภู่ หอยแครง ปูทะเล เป็นต้น การใช้พื้นที่ป่าชายเลนประกอบกิจกรรมประเภทนี้ คิดเป็นเนื้อที่กว่า 2 แสนไร่ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ก็สร้างผลเสียต่อสภาพแวดล้อมรุนแรงมากกว่าที่คาดคิด กล่าวคือ เกิดปัญหาการพังทลายของบ่อที่เพาะเลี้ยง เกิดตะกอนน้ำขุ่นขึ้นไปสู่ป่าชายเลนข้างเคียงการระบายน้ำมีผลทำให้ดินเกิดสภาพเป็นกรด น้ำที่ระบายออกมากจะมีค่าออกซิเจนต่ำคั้นดินที่สร้างขึ้นมากเป็นอุปสรรคขวางกั้นขึ้นลงของน้ำทะเล

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การแผ้วถางป่าเพื่อการทำคันดินเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำนั้น เศษไม้ต่าง ๆ ที่ตกค้างในแปลงเพาะเลี้ยง จะทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรมเป็นเวลาหลายปี นอกจากนี้ ผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงมักจะสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งผลิตผลและสร้างที่พักอาศัยในบริเวณที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำด้วย

3. การทำเกษตรกรรม

เนื่องจากการประกอบเกษตรกรรมต้องอาศัยพื้นที่ในการเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก พื้นที่ประกอบเกษตรกรรมไม่เพียงพอต่อความต้องการประชาชนจึงหันมาพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก คุณสมบัติของดินบริเวณป่าชายเลนเป็นดินเค็ม ไม่เหมาะกับเกษตรกรรม การสร้างคันดินกั้นน้ำเค็ม เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำ

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรกรรมนั้น การถางป่าทำให้ดินเปลี่ยนสภาพเป็นดินเปรี้ยว คันดินที่สร้างขึ้นเพื่อกั้นน้ำเค็มอาจพังทลายทำให้น้ำขุ่นข้น การใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชในการเพาะปลูกเช่นกัน หากระบายลงสู่ทะเลแล้วจะเป็นภัยต่ออินทรีย์สารของสัตว์น้ำในบริเวณป่าชายเลน

4. การทำเหมืองแร่

ส่วนใหญ่การทำเหมืองบริเวณป่าชายเลนจะต้องทำการขุดดินชั้นบนขึ้นมา ดินชั้นบนเป็นดินที่มีคุณค่ามาก เนื่องจากเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำเล็ก ๆ เป็นจำนวนมาก

ปัญหาจากการทำเหมืองแร่คือจะทำให้สภาพป่าชายเลนเสียไปอย่างถาวรอีกยังเป็นอุปสรรคต่อการไหลขึ้นลงของน้ำทะเลไปสู่ป่าข้างเคียง ธาตุอาหารในดินจะสูญเสียไปพร้อมกับการชะล้างน้ำขุ่น เสียงระเบิดหินจะทำให้สัตว์ที่อาศัยบริเวณป่าถูกรบกวน อาจมีชีวิตที่ยืนยาวต่อไปได้อีก

5. การขยายตัวของชุมชน

ปัจจุบันพื้นที่ใช้สอยเพื่อการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของประชาชนไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความจำเป็นที่ต้องใช้พื้นที่ป่าชายเลนจึงเกิดขึ้น โดยการถมดินและสร้างคันดินที่แข็งแรงขึ้นมาเพื่อรองรับตัวอาคารบ้านเรือนได้อย่างมั่นคง

การที่ประชาชนสร้างที่พักอาศัยบริเวณป่าชายเลนนี้ การตัดไม้เป็นสิ่งจำเป็น บ้านเรือนบริเวณดังกล่าวอาจถูกลมพายุได้ง่าย พื้นคอนกรีตที่สร้างขึ้นมาทำให้ดินไม่สามารถซึมซับน้ำได้

เกิดปัญหาน้ำท่วม ปัญหาที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้อีกในการที่คนมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากก็คือการกำจัดขยะมูลฝอย การกลบฝังขยะทำให้เกิดการไหลซึมของน้ำเสีย อีกทั้งสารพิษที่ปะปนในขยะเป็นอันตรายต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่งอย่างยากที่จะแก้ไข

6. การก่อสร้างท่าเทียบเรือ

การขยายตัวของการประกอบอาชีพประมงทางทะเลเป็นไปอย่างกว้างขวาง การสร้างท่าเทียบเรือจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อการขนถ่ายผลผลิตต่าง ๆ ที่ได้จากทะเล จึงต้องปรับพื้นที่ป่าด้วยการตัดไม้ให้หมด บดอัดถมดินให้แน่นเพื่อรองรับการก่อสร้างให้แข็งแรง

ผลที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างท่าเทียบเรือก็คือ ทำให้สภาพป่าสูญเสียไปอย่างถาวร สิ่งก่อสร้างที่รูกล้าลงไปทะเล ทำให้ความเร็วของกระแสน้ำ

เปลี่ยนทิศทางการขนน้ำมันและไอเสียของเครื่องยนต์ของเรือที่มาชุมนุมกันที่ท่าเทียบเรือ เป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำในทะเลด้วย

7. การก่อสร้างถนน

เมื่อชุมชนขยายตัวมายังพื้นที่ป่าชายเลนนั้น การก่อสร้างถนนจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของประชาชนในการคมนาคม

ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ก็คือ พื้นที่ที่ถนนตัดผ่าน จะทำให้น้ำทะเลท่วมเข้ามาไม่ถึง เป็นเหตุให้พรรณไม้ต่าง ๆ บริเวณป่าชายเลนต้องตายลง การตัดไม้เพื่อเตรียมพื้นที่ในการสร้างถนนและทิ้งเศษไม้ไว้ เมื่อเกิดการย่อยสลายทำให้คุณภาพน้ำและดินบริเวณใกล้เคียงเปลี่ยนสภาพไปในทางเสื่อมโทรม

8. การสร้างโรงงานอุตสาหกรรม

การสร้างโรงงานอุตสาหกรรมในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลน เป็นผลอันเกิดจากการขยายตัวของกิจกรรมด้านการประมงทางทะเล ส่วนใหญ่จะเป็นโรงงานทำปลาแป้นและอาหารสัตว์ เป็นต้น

การสร้างโรงงานอุตสาหกรรมมีผลเช่นเดียวกับการประกอบกิจกรรมประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ นอกจากจะทำให้สภาพป่าสิ้นไปอย่างถาวรแล้ว น้ำเสียจากโรงงานที่ไม่ได้กำจัดด้วยวิธีการที่เหมาะสม จะสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ป่าชายเลนและในที่สุดสิ่งมีชีวิตทั้งหลายก็จะตายและสูญพันธุ์ไปในที่สุด

จากการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์

จากป่าชายเลนเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น มีผลกระทบต่อกว่าป่าชายเลนไม่น้อยเลย ทั้งนี้เพราะเราใช้ประโยชน์ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลเสียหายแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ ป่าชายเลนของไทยในปัจจุบันมีสภาพดังนี้คือ

1. มีจำนวนลดน้อยลง

จากการสำรวจของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ยืนยันได้ว่าป่าชายเลนมีจำนวนลดลง อันได้แก่ ป่าชายเลนในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช จันทบุรี และสตูล

2. มีสภาพเสื่อมโทรม

ในปี 2529 ได้มีการสำรวจพบว่า ป่าชายเลนของไทยเสื่อมโทรมทั่วประเทศ ประมาณ 12,000 ไร่ อาทิ ในเขตจังหวัดจันทบุรี ระยอง ตราด กระบี่ ตรัง เป็นต้น

ตารางที่ 1 ตารางแสดงพื้นที่ป่าชายเลนและอัตราการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลน

พ.ศ.	พื้นที่ป่าชายเลน (ไร่)	พื้นที่ลดลง		อัตราการแสดง (ไร่/ปี)
		(ไร่)	(ร้อยละ)	
2504	2,299,375	345,000	15.0	24,643
2518	1,954,375	158,700	8.1	39.675
2522	1,795,675	567,994	46.27	81,142
2529	1,227,681			
2532	1,128,494	99,180	31.63	3,060
2504-2532		1,170,881	50.29	41,817

ข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 1 นี้ชี้ให้เห็นว่า พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทยได้ลดลงมาถึงครึ่งหนึ่งของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมด ที่สำรวจจะระหว่างปี พ.ศ. 2504-2532 ป่าชายเลนของไทย

นั้น หากจะวัดความยาวของป่าชายเลนดังกล่าวทั้งหมด จะมีความยาวประมาณ 927 กิโลเมตร (ดูตารางที่ 2) จากการสำรวจของ จิตต์ คงแสงไชย ปี พ.ศ.2532 ซึ่งรายงานใน

ปี พ.ศ.2533 พบว่าชายฝั่งทะเลของประเทศไทยที่มีพื้นที่เป็นป่าชายเลนมากที่สุดถึงร้อยละ 78.7 คือ ชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตก

ตารางที่ 2 ตารางแสดงพื้นที่ป่าชายเลนในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ (พ.ศ. 2532)

ภูมิภาค	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละของเนื้อที่ทั้งหมด
ภาคตะวันออก	129,430	11.47

ภาคกลาง	3,725	0.33
ภาคใต้ฝั่งตะวันตก	888,564	78.74
ภาคใต้ฝั่งตะวันออก	106,775	9.46
รวม	1,128,494	100

หากจะพิจารณาถึงสาเหตุการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลน ดังปรากฏในตารางที่ 2 นั้น พบว่าระหว่างปี 2529-2532 มีการใช้พื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจมากที่สุด ซึ่งนิยมเลี้ยงบริเวณชายฝั่งทะเล

สรุป

มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนมากมายหลายประการและปัจจุบันป่าชายเลนได้กลับกลายเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า “ป่าบก” ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชายเลน ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนที่ขาดความรับผิดชอบ และขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในลักษณะอนุรักษ์ อันเป็นผลมาจากความไม่เข้าใจถึงความสำคัญของป่าชายเลน จึงเกิดสภาพการใช้ประโยชน์อย่างไม่เหมาะสม ไม่ได้คำนึงถึงความเสียหายในระยะยาว เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับป่าชายเลนให้แน่ชัด ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในระยะยาว อย่างไรก็ตาม จึงต้องหันมาใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนแทน หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

พื้นที่ป่าชายเลนควรพิจารณาอนุมัติให้ประชาชนใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนเพื่อประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยพยายามให้กิจกรรมนั้น ๆ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมของป่าชายเลนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการช่วยทำให้มีป่าชายเลนไว้ใช้ประโยชน์สืบเนื่องต่อไป สิ่งสำคัญที่ต้องการเสนอต่อหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลพิทักษ์ป่าชายเลนนั้นก็คือ หน่วยงานดังกล่าวควรให้การส่งเสริมการวิจัยขั้นพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับป่าชายเลน เนื่องจากการวิจัยในเรื่องเหล่านี้จะช่วยอำนวยความสะดวกต่อ

ป่าชายเลนคือระบบนิเวศวิทยาของป่าชายฝั่งที่ทนต่อความเค็มได้

การจัดการด้านการวางแผนและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับป่าชายเลน รัฐควรเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีนักนิเวศวิทยาที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลนในการเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนในกิจการต่าง ๆ นั้นว่า มีความเหมาะสมและคุ้มค่าต่อการลงทุนทำลายป่าไม้หรือไม่

ถึงเวลาแล้วที่เราควรร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิด เพื่อชุบชีวิตสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา ให้กลับคืนสู่ความสมดุลทางธรรมชาติอย่างจริงจังกันเสียที ให้สมกับที่เรากำหนดให้ปี พ.ศ.2532-2535 เป็นปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเรา คงไม่ให้ความสำคัญเฉพาะแค่เพียงช่วงระยะเวลาที่เท่านั้น แต่ควรจะต้องช่วยกันต่อไปทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ไม่ได้เป็นสมบัติของใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีงประโยชน์ทางเศรษฐกิจในการใช้ทรัพยากร แต่ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของทุกคนในชาติ ซึ่งธรรมชาติให้มาพร้อม ๆ กับระบบนิเวศที่เหมาะสม เราจะปล่อยให้สภาพธรรมชาติที่เคยสดใส เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อมอย่างนั้นหรือ ?

บรรณานุกรม

จิตต์ คงแสงไชย “การใช้ประโยชน์ไม้ในป่าชายเลน” ใน รายงานการสัมมนาาระบบนิเวศวิทยาป่าชายเลน ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร กรมป่าไม้ 2525
 การอนุรักษ์และมาตรการการใช้ประโยชน์ในป่าชายเลน กรุงเทพมหานคร กรมป่าไม้ 2527

วิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, สถาบันประมวลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2531

สนิท อักษรแก้ว ป่าชายเลนนิเวศวิทยาและการจัดการ กรุงเทพมหานคร คอมพิวเตอร์ไทซิงค์ 2532
 สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการ การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 2533

Draft Final Report Mangrove Forestry Development Project Peasibility Study Bangkok: A.D.B., 1987

Du, L.V. **Ecology and Silviculture of Mangrove.** Westford: Yale University, 1962

Hamilton, L.S. and Snedakar, S.C. **Handbook for Mangrove Area Management.** Hawaii: East-West Center, 1984

ห้างหุ้นส่วนจำกัด

วรสารสิน

๕๖/๑ สี่แยกจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพฯ โทรทัศน์ ๒๘๒๓๓๘

รับสั่งและจำหน่าย

แบบเรียนต่างประเทศ

ทุกชนิด